

Sygn. akt II CSK 77/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 7 grudnia 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Katarzyna Tyczka-Rote (przewodniczący)

SSN Jan Górski

SSN Zbigniew Kwaśniewski (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa H. R.
przeciwko H. Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w S.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 7 grudnia 2017 r.,
skargi kasacyjnej powoda
od wyroku Sądu Okręgowego w S.
z dnia 19 sierpnia 2016 r., sygn. akt VIII Ga (...),

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Sąd pierwszej instancji uwzględnił na podstawie art. 627 k.c. w zw. z art. 642 k.c. powództwo o zapłatę przyjmującego zamówienie przeciwko zamawiającemu dzieło i zasądził kwotę 56.216,65 zł tytułem wynagrodzenia za montaż linii do produkcji szyb. Ustalił, że powód miał linię przede wszystkim zmontować, a nie uruchamiać, wobec czego należy mu się wynagrodzenie za wykonanie dzieła.

Apelację pozwanej Spółki uwzględnił Sąd Okręgowy wyrokiem reformatoryjnym w ten sposób, że powództwo oddalił. Uznał za prawidłową kwalifikację umowy łączącej strony jako umowy o dzieło, ale uzupełnił ustalenia Sądu I instancji, a także dokonał odmiennych ustaleń i ocen prawnych.

Dokonując wykładni postanowień umowy z zastosowaniem obiektywnego wzorca wykładni Sąd odwoławczy uznał, że wolą stron umowy o dzieło był montaż linii w połączeniu z jej uruchomieniem, rozumianym jako postawienie linii w gotowości do rozpoczęcia pracy w ruchu ciągłym po wykonaniu czynności oprogramowania. Za przedmiot umowy uznał więc Sąd drugiej instancji instalację linii połączoną z naprawami maszyn wraz z doprowadzeniem maszyn do stanu gotowości do rozruchu.

Wskazał Sąd Okręgowy na rozróżnienie wynikające z art. 643 k.c. między wydaniem (oddaniem) a odebraniem dzieła, uznając za zdarzenie określające wymagalność wierzytelności o wynagrodzenie chwilę oddania dzieła, tożsamą z wydaniem dzieła. Oddanie dzieła o charakterze określonym umową stron sprowadził Sąd odwoławczy do samego oświadczenia przyjmującego zamówienie, stwierdzającego wykonanie zobowiązania.

Oceniając czy przyjmujący zamówienie powód przedstawił dzieło do odbioru, Sąd Okręgowy uznał, że powód nie wykonał świadczenia zgodnie z celem umowy, a tym samym nie mógł przedstawić dzieła do odbioru w stanie gotowości do uruchomienia linii w ruchu ciągłym.

Jako zaoferowanie dzieła do odbioru zamawiającemu uznał Sąd odwoławczy sytuację, gdy nastąpiło wykonanie dzieła oznaczonego w umowie w takiej postaci, że dzieło to spełnia cechy zamówienia, a więc może być wykorzystane do celu przyświecającego zamówieniu. Skoro nie nastąpiło wykonanie umowy przez wykonawcę to nie można mówić o wydaniu (oddaniu) dzieła ani o obowiązku jego odebrania, a więc nie powstał obowiązek pozwanego zamawiającego zapłaty wynagrodzenia. Nie doszło bowiem do wykonania dzieła w sposób pozwalający na jego wydanie, a tym samym nie powstał obowiązek zapłaty wynagrodzenia, co skutkowało oddaleniem powództwa w całości.

Wyrok Sądu drugiej instancji powód zaskarżył w całości, opierając skargę kasacyjną na zarzutach mieszczących się w ramach obu podstaw kasacyjnych.

W ramach zarzutów naruszenia przepisów prawa procesowego powód wskazał na naruszenie przepisów art. 278 § 1 k.p.c. i art. 328 § 2 k.p.c., art. 217 § 2 k.p.c. oraz art. 207 § 6 k.p.c., art. 245 k.p.c. i art. 308 k.p.c.

Zarzuty mieszczące się w ramach pierwszej podstawy kasacyjnej obejmują niezastosowanie art. 60 k.c., a w konsekwencji niewłaściwe zastosowanie art. 358 § 1 k.c.

W ocenie skarżącego doszło do błędnej wykładni i niewłaściwego zastosowania art. 65 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 627 k.c., co skutkowało błędną interpretacją postanowień zawartej między stronami umowy o dzieło.

Zarzut niewłaściwego zastosowania art. 637 § 1 k.c. oraz art. 642 § 1 k.c. skutkującego niezastosowaniem art. 643 k.c. uzasadniono w skardze kasacyjnej błędnym uznaniem, że przedstawione przez powoda dzieło nie zostało wykonane zgodnie z treścią zobowiązania, podczas gdy w ocenie skarżącego oddanie dzieła nastąpiło z chwilą wstępnego uruchomienia linii produkcyjnej, a ewentualne wady dzieła nie były istotne.

Powód nadto zarzucił niezastosowanie art. 639 k.c. w zw. z art. 354 § 2 k.c., bo pozwana nie wezwała powoda do dalszego wykonania dzieła, a zleciwszy dokończenia dzieła osobom trzecim uniemożliwiła powodowi jego dokończenie.

Wreszcie zarzut niezastosowania art. 475 § 1 w zw. z art. 627 k.c. i art. 354 § 2 k.c. uzasadnia skarżący tym, że wygasło zobowiązanie powoda w części przez niego niezrealizowanej wobec dokończenia dzieła przez osobę trzecią, a w tej sytuacji zaaktualizowało się uprawnienie powoda do żądania wynagrodzenia za wykonaną część dzieła.

Powód wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi II instancji.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzuty naruszenia przepisów prawa procesowego okazały się nietrafne.

Nie można uznać za uzasadniony zarzut naruszenia art. 278 § 1 k.p.c. oraz art. 328 § 2 k.p.c. wskutek pominięcia w podstawie faktycznej uzasadnienia zaskarżonego wyroku dowodu z opinii biegłego wskutek błędnego przyjęcia, że dowód ten został powołany celem ustalenia wysokości wynagrodzenia, podczas gdy w ocenie skarżącego powołano go na okoliczność ustalenia liczby roboczogodzin niezbędnych dla montażu. Tymczasem zarzut błędnej oceny okoliczności faktycznych dla których ustalenia powołano dowód z opinii biegłego jest w istocie zarzutem dotyczącym ustalenia faktów i ich oceny, a taki zarzut nie może być podstawą skargi kasacyjnej z mocy art. 398³ § 3 k.p.c.

Zarzuty naruszenia art. 217 § 2 k.p.c. oraz art. 207 § 6 k.p.c. oraz art. 245 k.p.c. i art. 308 k.p.c. uzasadniono uwzględnieniem spóźnionych dowodów z kserokopii raportów serwisowych. Takie sformułowanie zarzutu jest w istocie kwestionowaniem dokonanej oceny takich dowodów, a ocena dowodów również nie może być podstawą skargi kasacyjnej, a to na podstawie art. 398³ § 3 k.p.c.

Wobec bezzasadności zarzutów naruszenia przepisów procesowych, sformułowanych w ramach drugiej podstawy kasacyjnej, oceny zarzutów naruszenia wskazanych w skardze przepisów prawa materialnego należało dokonać z uwzględnieniem stanu faktycznego przyjętego za podstawę orzekania przez Sąd drugiej instancji

Nietrafnym okazał się zarzut niezastosowania art. 60 k.c. skutkującego niewłaściwym zastosowaniem art. 358 § 1 k.c. wskutek przyjęcia przez Sąd II instancji, że wierzyciel (powód) nie może domagać się skutecznie od dłużnika (pozwaney) zapłaty świadczenia pieniężnego w walucie polskiej. Sąd odwoławczy nie zawarł takiej oceny prawnej w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, co zresztą było naturalną konsekwencją tego, że skoro co do zasady Sąd uznał bezzasadność roszczenia powoda o zapłatę, to nie zajmował się oceną rodzaju waluty w jakiej miałyby nastąpić spełnienie świadczenia pieniężnego.

W ocenie Sądu Najwyższego nie zasługują na uwzględnienie zarzuty błędnej wykładni i niewłaściwego zastosowania art. 65 § 1 k.c. w zw. z art. 627 k.c. oraz błędnej wykładni art. 65 § 2 k.c. w zw. z art. 627 k.c., co skutkowało błędną wykładnią postanowień umowy o dzieło zawartej między stronami.

Ponieważ przez umowę o dzieło przyjmujący zamówienie zobowiązuje się do wykonania oznaczonego dzieła (art. 627 k.c.), przeto precyzyjne określenie przedmiotu dzieła jest niezbędne dla jego oznaczenia, a tym samym dla określenia treści zobowiązania przyjmującego zamówienie.

Wbrew zarzutom skargi kasacyjnej Sąd Apelacyjny ustalił treść postanowień umowy stron, stosując przepisy art. 65 § 1 i § 2 k.c. przy dokonywaniu wykładni oświadczeń woli przyjmującego zamówienie powoda i zamawiającego, tj. pozwanej Spółki. Dokonując szczegółowej analizy i oceny treści oświadczeń woli obu stron, z uwzględnieniem wymogów określonych w art. 65 § 1 i 2 k.c. (s. 16-18 uzasadnienia zaskarżonego wyroku), Sąd drugiej instancji trafnie ustalił, że wolą stron było wykonanie oznaczonego dzieła obejmującego montaż linii w połączeniu z jej uruchomieniem rozumianym jako pozostawanie linii montażowej w gotowości do pracy w ruchu ciągłym. Okoliczność, że powód nie aprobeuje oceny Sądu odwoławczego w przedmiocie ustalenia przedmiotowego zakresu dzieła zleconego powodowi przez pozwaną nie oznacza, że Sąd ten naruszył wskazane w skardze przepisy kodeksu cywilnego.

Dokonując wykładni oświadczenia woli powoda Sąd ten uwzględnił zasadnie także treść jego oświadczenia o wydaniu dzieła z dnia 21 lipca 2011 r., z którego m.in. jasno wynika, że zmontowana linia jest uruchomiona częściowo i do poprawnego działania wymaga uruchomienia i regulacji przez wskazaną osobę trzecią, tj. monterę producenta maszyn.

W tej sytuacji nietrafnym jest zarzut niewłaściwego zastosowania ówczesnego art. 637 § 1 k.c., ponieważ zasadnie przyjął Sąd odwoławczy, że dzieło przedstawione do odbioru przez powoda nie zostało wykonane zgodnie z treścią zobowiązania, co zresztą potwierdza pośrednio także sam powód w uzasadnieniu kolejnego zarzutu, pisząc, że pozwana uniemożliwiła powodowi dokończenie dzieła, posługując się w tym celu osobami trzecimi, bez wezwania powoda do dalszego wykonania umowy.

Nie zasługuje również na uwzględnienie zarzut skarżącego niezastosowania art. 639 k.c. w zw. z art. 354 § 2 k.c., pomimo konieczności jego zastosowania w okolicznościach tej sprawy. Dla zastosowania art. 639 k.c. niezbędne jest

ustalenie, że przyjmujący zamówienie gotów jest wykonać dotychczas niewykonane dzieło, a przeszkody w jego wykonaniu doznał z przyczyn dotyczących zamawiającego.

Tymczasem w ustaleniach faktycznych brak jest ustaleń wskazujących na wystąpienie tych przesłanek, a w szczególności doznania przez powoda przeszkód w wykonaniu dzieła z przyczyn dotyczących zamawiającego, skoro powód w oświadczeniu o oddaniu dzieła informuje stronę pozwaną o wymogu uruchomienia i regulacji linii przez montera producenta maszyny dla poprawnego działania tej linii. Brak zatem w ustaleniach faktycznych wystąpienia okoliczności stanowiącej przesłankę zastosowania art. 639 k.c. przesądza o braku podstaw do jego subsumpcji jako przepisu będącego źródłem obowiązku zamawiającego zapłaty wynagrodzenia.

Nietrafne są również zarzuty niewłaściwego zastosowania art. 642 § 1 k.c. skutkującego błędnym niezastosowaniem art. 643 k.c. Pierwszy z obu wymienionych przepisów jest źródłem uprawnienia przyjmującego zamówienie do otrzymania wynagrodzenia w chwili oddania dzieła.

Jednakże przedstawienie dzieła do odbioru nie oznacza, ani jego oddania w rozumieniu art. 642 § 1 k.c., ani jego wydania w rozumieniu art. 643 i art. 646 k.c. (por. wyrok SN z dnia 15 marca 2012 r., I CSK 287/11, OSNC 2012/11/131, które to oba terminy traktuje się w judykaturze jako tożsame).

Oddaniem dzieła w rozumieniu art. 642 § 1 k.c., skutkującym nabyciem przez przyjmującego zamówienie uprawnienia do uzyskania wynagrodzenia jest wydanie całego dzieła zgodnego z treścią zobowiązania, a więc odpowiadającego przedmiotowemu zakresowi zobowiązania przyjmującego zamówienie. Wówczas dopiero zamawiający zobowiązany jest odebrać dzieło na podstawie art. 643 k.c., które kontrahent oddaje mu zgodnie ze swym zobowiązaniem, nabywając uprawnienie do uzyskania wynagrodzenia od zamawiającego.

Wyjątkiem jest tylko sytuacja określona w art. 642 § 2 k.c., a mianowicie gdy dzieło ma być oddawane częściami, a wynagrodzenie zostało obliczone za każdą część z osobna. Wówczas tylko wynagrodzenie należy się z chwilą spełnienia każdego ze świadczeń częściowych. W niniejszej sprawie brak jest

ustaleń co do wystąpienia okoliczności spełniających elementy hipotezy normy art. 642 § 2 k.c., a ponadto skarga kasacyjna nie formułuje zarzutu naruszenia tego przepisu.

W tej sytuacji o wydaniu (oddaniu) dzieła skutkującego wykonaniem umowy o dzieło przesądza tylko wykonaniem całego dzieła oznaczonego w umowie, a więc w takiej postaci, iż dzieło to spełnia cechy zamówienia. W przeciwnym razie nie można mówić o wykonaniu umowy o dzieło przez przyjmującego zamówienie, ponieważ nie doszło wówczas do oddania (wydania) dzieła zgodnego z zobowiązaniem. Nie powstaje zatem ani obowiązek zamawiającego odebrania części dzieła (art. 643 k.c.), ani nie powstaje uprawnienie przyjmującego zamówienie do uzyskania umówionego wynagrodzenia wobec braku oddania (wydania) dzieła zgodnego z zobowiązaniem.

Ponieważ powód nie oddał pozwanemu dzieła zgodnego przedmiotowo z zakresem wynikającego z umowy zobowiązania, przeto zasadnie uznał Sąd Okręgowy, że nie powstał wynikający z art. 642 § 1 k.c. obowiązek zamawiającego do zapłaty wynagrodzenia, a zatem właściwie zastosował wymieniony ostatnio przepis.

Zarzut niezastosowania art. 475 § 1 k.c. w zw. z art. 627 i art. 354 § 2 k.c. został uzasadniony przez skarżącego wygaśnięciem zobowiązania powoda w części przez niego niezrealizowanej, a w konsekwencji zaktualizowaniem się uprawnienia powoda do żądania wynagrodzenia za wykonaną część dzieła. Zarzut ten okazał się bezzasadny. W ustalonym stanie faktycznym brak jest ustaleń okoliczności odpowiadających przesłankom uzasadniającym zastosowanie art. 475 § 1 k.c., a w szczególności wystąpienia takich okoliczności uniemożliwiających dłużnikowi spełnienie świadczenia niepieniężnego, za które on odpowiedzialności nie ponosi.

W tym stanie rzeczy brak dokonania subsumpcji art. 475 § 1 k.c. był uzasadniony a zarzut niezastosowania tego przepisu okazał się chybiony. Okoliczność ta nie przesądza jednak o uprawnieniu powoda do żądania wynagrodzenia za wykonaną część dzieła, a to wobec braku ku temu podstaw prawnych w art. 642 § 1 k.c. i art. 643 k.c.

W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c.

aj, jw

r.g.